

جنبه های رعایت عدالت و انصاف از منظر امام علی علیه السلام در نهج البلاغه

زینب السادات مسائلی

دانشگاه معارف قرآن و عترت اصفهان ، yasrazeghi64@chmail.ir

چکیده

عدالت و انصاف یکی از ضروریات زندگی انسان شمرده می شود که اگر در جامعه اجرا گردد ظلم جایگاهی نداشته و مردم به صورت مساوی به حقوق خود دست می یابند. امام علی علیه السلام که خود الگوی کامل رعایت انصاف و عدالت می باشند، مبنای زندگی فردی و اجتماعی را بر اساس رعایت و اجرای عدالت و انصاف می دانند. نوشتار حاضر که به روش کتابخانه ای و با رویکرد تحلیلی توصیفی است به بررسی جنبه های مختلف عدالت و انصاف از منظر امام علی علیه السلام می پردازد.

واژه های کلیدی: امام علی علیه السلام ، عدالت و انصاف ، زندگی ، حق ، مردم

مقدمه:

انصاف و عدالت معنای عدل و احسان می دهد و به معنای پیروی از شریعت است. از نظر لغوی یعنی حد وسط و تعادل را حفظ کردن و به راه مستقیم بودن دلالت دارد و بر معنای این اصل معانی متعددی آمده است از جمله مساوات ، استقامت ، حکم به حق، همانندی ، همبستگی ، درستی ، میزان بودن.

از مجموعه آموزه های امام علی علیه السلام در نهج البلاغه و خانواده احادیث می توان دریافت که مهم ترین و اساسی ترین ملازمات عدالت و انصاف تحقق آن است. تا زمانی که حقوق به درستی معنا نگردد و در زندگی عملی نگردد عدالت و انصاف جلوه نمی یابد.

امام علی علیه السلام در خطبه ای که در پیکار صفین درباره حقوق ایراد کرده فرمودند: فاذا أدت الرعية و أدي الوالي إليها حقها ، غز الحق بينهم و قامت مناج الدين واعتدلت معالم العدل (خطبه ۲۱۶)

« پس چون مردمان حق سرپرست را بگذارند و سرپرست حق مردمان را بجای آورد ، حق در میانش بزرگ مقدار شود و راه های روشن دین برپا گردد و نشانه های عدالت بر پای ایستد.»

از آموزه های امام علی علیه السلام متوجه می شویم که مبنای شناخت پیوند تنگاتنگ عدالت و حقوق و تلاش برای تحقق آن از جمله راه کار های اساسی در اندیشه و سیره امام علی در نهج البلاغه است. دین بدون عدالت و انصاف سخن بدون عمل است ؛ زیرا بدون رعایت انصاف و عدالت هیچ چیز در جای خودش قرار نخواهد گرفت. همانطور که از معنای انصاف و عدالت در می یابیم که قرار دادن هر چیز در

جای خود و رعایت حقوق افراد براساس حق خود می باشد. مفهوم انصاف و عدالت از جمله مباحث اساسی و پرکاربرد بوده است زیرا موجب رسیدن به هدف ها است. همانطور که امام علی علیه السلام برای اجرای انصاف و عدالت به صورت مستقیم و غیر مستقیم سخن ها بیان نموده اند.

رعایت انصاف و بی طرفی ، زمینه ساز اجرای عدالت است و عدالت اهم از انصاف است. منصف کسی است که بدون تعصب داشتن انصاف و بی طرفی را رعایت کند که موجب برقراری عدالت می شود. رعایت انصاف و عدالت:

این سخن امام علی علیه السلام که می فرماید: هر چه را برای خود می پسندی برای دیگران بپسند و آنچه برای خود نمی پسندی برای دیگران هم نپسند. از جمله سخنان بسیار ارزشمند در مورد رعایت انصاف و عدالت است که این تبیین نوع رعایت انصاف و عدالت است. چنین عدالت و انصافی که امام علی علیه السلام بیان می کنند به صورتی است که حتی در نحوه نگاه کردن و رفتار کردن و اعمال به گونه ای باشد که مورد پسند باشد ، یعنی فرد آنقدر تواضع داشته باشد و به خضوع رسیده باشد که خود و دیگران را به یک نسبت ببیند و برای دیگران همان را بخواهد. رعایت انصاف مصلحت خود را در جهت منفعت دیگران قرار دادن و حق را به صاحب حق دادن است در مواردی هم این که حتی اگر شخص ظلم کرد پاسخ او را با ظلم ندادن و با دشمن به نیکی رفتار کردن سفارش شده است و انصاف این گونه بیان شده است که خود موجب رسیدن شخص منصف به کمالات بسیاری است و به درجات ایمان افراد می افزاید و صبر و گذشت را بالا می برد . حتی در حق فردی که ظلم کرده یا عمل نیک انجام نداده شکیبایی ورزیدن و گذشت کردن موجب رسیدن به مقامات معنوی می گردد.

همانطور که امام علی علیه السلام می فرماید: « اعدل الناس من انصف من ظلمه » "عادل ترین مردم کسی است که با کسی که با او ظلم کرده با انصاف رفتار کند".

پس از نظر امیر المومنان علیه السلام این گونه انصاف داشتن به کسی که در حق او ظلم کرده است از مصادیق عدالت است و برترین آنها است.

حضرت علی در فرمان خود به مالک اشتر می فرماید:

« نسبت به خدا و بندگان انصاف را از دست مده و نسبت به اطرافیان و خانواده و زیر دستان انصاف داشته باش که اگر انصاف را پیشه خود